הלכה · משנה תורה · מפרשים · פרי חדש · ספר מדע

פרי חדש על משנה תורה, הלכות תלמוד תורה

רבי חזקיה די סילוה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פרי חדש על משנה תורה, הלכות תלמוד תורה

רבי חזקיה די סילוה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פרי-חדש-על-משנה-תורה-הלכות-תלמוד-תורה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ב 4
פרק ב 4
הלכה א 4
הלכה ד 4
פרק ד 5
הלכה א 5
הלכה ג 5
הלכה ו 6
הלכה ח 6
פרק ה 6
הלכה א 6
הלכה ב 7
הלכה ה 8
הלכה ז 9
הלכה ט 10
פרק ו 10
הלכה ב 10
הלכה ה 10
הלכה ז 11
הלכה יב 11
הלכה יד 11
פרק ז 11
הלכה א 11
הלכה יא 12

פרק א

הלכה ב

להקדים בנו לבן בנו. כתב הכ"מ דבן בן בנו קודם לכל אדם ולא הוה מצי למיכתב והודעתם לזרעך דהו"א בנות בכלל ע"כ. וקשה דאי הוה כתיב והודעתם לזרעך לא הוה ידעינן להקדים בנו לבן בנו ותו קשה דאיך הו"א בנות בכלל והא כתיב ולמדתם אותם [את] בניכם וממעטין מיניה הבנות וליכא למימר דה"ק דלהקדים בנו לבן בנו הוה מפיקינן ליה מקרא דולמדתם אותם את בניכם וכיון דלא מייתי לן קרא למעוטי בנות א"כ הו"א דבנות בכלל דהא ודאי ליתא דמקרא דולמדתם אותם את בניכם לא מצינן למילף אלא להקדים בנו לבן בנו אבל בן בנו לבן חבירו זה מנין לנו על כרחך אינו אלא מקרא דוהודעתם לבניך ולבני בניך וא"כ לא הוה מצי למכתב לזרעך וגם מעוטא דבניכם ולא בנותיכם לאו מיתורא מפיקינן לה אלא ממשמעותא דבניכם וא"כ אפי' אי הוה כתיב לזרעך לא הוה מצי למימר דבנות בכלל ודוק:

פרק ב

הלכה א

ואם לא הושיבו מחרימין את העיר וכו'. הרב פסק כלישנא בתרא ומפרש דה"ק ואמרי לה שקודם שמחריבים אותה מחרימין אותה דהיינו להטיל נדוי וחרם לאנשי העיר:

הלכה ד

ומי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות. בסוף הל' איסורי ביאה כתב רבינו וז"ל מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו' ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרוייה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו ומ"ש המ"מ שהרב פוסק כר' אליעזר משום דבגמרא שקלי וטרו אליביה אלא שיש לחלוק ולומר משום דנפק"מ לת"ק הוא אפשר לומר שהרב סבור דרווק דת"ק ר"ל שלא נשא מימיו וכן פירש בפי' המשנה ולפי זה בעיא דגמ' לא נפק"מ מידי לת"ק אלא דוקא לר"א והשתא ניחא דפסק כר"א משום דשקיל וטרי אליביה דוקא:

עוד כתב המ"מ ואפשר שרבינו סבור דהאי שרויה אצלו בבית הספר קאמר וכו' רבים נשתבשו בכוונת המ"מ והיא פשוטה אצלי שכוונתו היא לומר שפסק כת"ק וכיון דכן על כרחך אף אם יש לו אשה בעיר אחרת יכול להיות מלמד דהא בכה"ג לא מיקרי רווק לכו"ע שהרי נשוי אשה והכי דייק לשון הרב שכתב ומי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מכלל שאם יש לו אשה אף בעיר אחרת ילמד תינוקות והוקשה לו למ"מ לדעת

רבינו זה שא"כ למה כתב ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרוייה עמו בבית הספר והלא אף בעיר א"צ שתהיה עמו ותירץ לזה שהרב נמשך אחר הש"ס שסברא ר"א היא זו להיות שרוייה עמו בבית הספר ולפיכך כתב שא"צ כך אלא אפילו בעיר אחרת סגי וזה ברור ודוק:

פרק ד

הלכה א

וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה וכו'. מקשים על הרב למה לא חילק בין קטן לגדול כדאיתא בפרק אין דורשין. ולי נראה שסבור הרב ז"ל דכי מייתי תלמודא בתר הכי כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא ר' מאיר אכל תחלא ושדי שיחלא לברא היינו לומר דפליג אמאי דמפלגינן בין קטן לגדול ודוקא ר"מ דרב גובריה הוא דמצי למעבד הכי ולא חכם אחר ומסתייעא הדין פירושא מההוא עובדא דמייתינן בר"פ [בתרא] דמועד קטן דההוא דהוו סנו שומעניה דשמתיה רב יהודה אף על גב דהוו צריכי ליה רבנן וסתם רבנן הוו גדולים ודלא כהתוספות דחגיגה וא"כ שפיר פסק הרב שלא לחלק בין קטן לגדול דאין לנו דכוותיה דר"מ ואיכא מאן דאמר דר"מ לגרמיה הוא דעבד ולית הלכתא כוותיה והיינו דאמרינן ר"מ קרא אשכח ודרש וכן קב"ה קאמר שמעתתא מפומייהו דכלהו רבנן ומפומיה דר"מ לא קאמר אלמא לאו שפיר עבד ולאו מילתא היא דהא איתא התם בש"ס דכי קאמר רבא בר שילא אמאי ר"מ רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק הדר ביה קב"ה ואמר מאיר בני אומר משמע שהודה קב"ה דשפיר עבד ר"מ והילכך מחוורתא כדשנין ודוק:

הלכה ג

אין המתורגמן רשאי לא לפחות וכו' אא"כ היה המתורגמן אביו של חכם או רבו. אע"פ שהר"ן פירש התוספתא בענין אחר הירושלמי הויא תיובתיה דגרסינן התם תורגמן שהוא עומד לפני חבר אינו רשאי לא לשנות ולא להוסיף אא"כ היה אביו או רבו וה"פ המתורגמן אינו רשאי לכנות ולומר בשם החכם בשמו אלא יאמר כך אמר רבי אא"כ היה המתורגמן אביו של חכם או רבו שאז יוכל לכנות בשמו ולומר כך אמר פלוני והכי מוכח התם בירושלמי מכמה עובדי דמייתי התם דהמתורגמן קרי לחכם בשם רבי אבל לדעת הר"ן כ"ש שאם החכם אביו של תורגמן שאינו יכול לכנותו בשמו וזה ברור:

הלכה ו

ויש לרב להטעות התלמידים. בס"פ אין עומדין ורבה לחדודי לאביי הוא דבעי:

אם יודע התלמיד ברבו שאינו יודע להשיב לו אל ישאל ממנו כדי שלא לביישו אלא יקבל עליו שלא להקשות לו או ילך לו אל רב אחר ללמוד ממנו כדגרסינן בפ"ק דחולין אם יודע תלמיד ברבו שידע להחזיר לו טעם בין ואם לאו תבין את אשר לפניך ושמת סכין בלועיך אם בעל נפש אתה פרוש ממנו וגרסינן נמי בפ"ק דתענית רב שימי בר אשי הוה שכיח קמיה דרב פפא הוה מקשי ליה טובא יומא חד חזייה דנפל על אפיה שמעיה דאמר רחמנא ליצלן מכיסופא דשימי קביל עליה שתיקותא ותו לא אקשי ליה:

הלכה ח

הלכה ומדרש נזקקין להלכה. פירש רש"י בס"פ קמא דברכות דמדרש היינו ספרא ספרי ומכילתא:

ומ"ש אגדה וקל וחומר נזקקין לק"ו. בנוסחת תוספתא שלנו גרסינן מדרש וק"ו נזקקין לק"ו והיא גירסא יותר נכונה דאפילו למדרש וכ"ש לאגדה:

ומ"ש קל וחומר וגזירה שוה נזקקין לק"ו. נראה דהיינו טעמא משום דג"ש אין אדם דן מעצמו אא"כ היא מקובלת וליכא למיחש לשמא ישכחנה משא"כ בק"ו שאדם דן ק"ו מעצמו וחיישינן דילמא מינשי ומשו"ה נזקקין לק"ו:

פרק ה

הלכה א

וכן אם היה אביו תלמיד חכם אף על פי שאינו שקול כנגד רבו משיב אבידתו ואחר כך משיב אבידת רבו. כן דעת הרע"ב בשילהי כריתות דאהא דקתני התם אם זכה הבן לפני הרב קודם את האב בכל מקום מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו כתב הרב וז"ל קודם את האב בכל מקום כגון להשיב אבידה ולפדות מבית השבי ולהחיות ולפרוק עמו ואם אביו ת"ח אף על פי שאינו שקול כנגד רבו אביו קודם לרבו ואפילו רבו מובהק ע"כ. וכן נראה ג"כ מדברי רבינו בפירוש המשנה לשם שכתב כבר נתבאר בסוף פ"ב דמציעא שאם היה אביו ת"ח אביו קודם לרבו ע"כ ותמה על זה הכ"מ שבפרק י"ב מהל' גזלה ואבידה כתב להיפך וז"ל פגע באבידת רבו עם אבידת אביו אם היה אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת ואם לאו של רבו קודמת ע"כ. והלח"מ האריך בזה והקשה עוד ממ"ש הרב סוף פ"ח מהל' מתנות עניים היו לפניו עניים הרבה וכו' ואם היה אחד מהם רבו או אביו אע"פ שיש שם מהם גדול בחכמה רבו או אביו שהוא ת"ח קודם לזה שהוא

גדול מהם בחכמה ע"כ ומדכתב או אביו שהוא ת"ח משמע דאם אינו ת"ח אינו קודם לזה שהוא גדול מהם בחכמה והכא משמע דכל שאינו רבו אף שהוא חכם אביו קודם ועיין מה שנדחק שם ליישב זה. ולי נראה דהכא מיירי כשרבו זה אינו מופלג בחכמה בדורו וכיון דכן כל שאביו ת"ח לא קרינן ביה שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו והילכך אף שאינו שקול כנגד רבו משיב אבידתו ואח"כ משיב אבידת רבו ובהל' גזילה מיירי כשרבו מופלג בחכמה שאז אפי' אביו ת"ח הוא ואביו חייבין בכבודו וכמ"ש התוספות בר"פ אין עומדין ומשו"ה אם אביו אינו שקול כרבו של רבו קודמת והיינו לענין השבת אבידה אבל לפרנס או לפדות נחתינן דרגא וכל שאביו ת"ח אף שיש ת"ח אחר מופלג בדורו אביו קודם ובכה"ג מיירי ההיא דסוף פ"ח מהל' מתנות עניים אבל אם אביו אינו ת"ח כיון שיש ת"ח מופלג בדורו הוא קודם אף שאינו רבו. ומ"מ צ"ע מנין לו להרב זה דכיון דמיירי בת"ח מופלג בדורו אף שאביו ת"ח הוא ואביו חייבין בכבודו ובדין הוא להקדים הת"ח ולא אביו וצ"ע ודוק:

ועל מה שנסתפק הב"י יו"ד סימן רמ"ב דבמשאוי אפשר דאפילו אם אביו שקול כרבו רבו קודם דכיון שאין שם סכנת גוף ולא הפסד ממון הו"ל בכבוד לחוד וחייב בכבוד רבו יותר מכבוד אביו אלא מדתנן בסוף כריתות שהוא ואביו חייבים בכבוד רבו משמע דאם אביו שקול כרבו שאז אין האב חייב בכבוד הרב שאין לו להקדים רבו לאביו ע"כ. כן עיקר דבמשאוי ובפדיון כיון שאביו ת"ח אף שאינו שקול כרבו תו לא מיחייב האב בכבוד הרב ואביו קודם זולת אם הרב הוי מופלג וגדול הדור מכיון שאביו חייב ג"כ בכבוד רבו רבו קודם וכדכתיבנא נ"ל ודוק:

הלכה ב

ואסור לאדם להורות לפני רבו וכו'. משמע מדברי הרב ז"ל שסבור כדעת התוספות דבפניו דהיינו תוך ג' פרסאות אפילו בנטילת רשות אסור ועוד מוכח מדברי הרב ממ"ש בסוף הפרק שתלמיד חבר אינו חייב בכל אלה הדברים משמע שתלמיד חבר יכול להורות אפילו בפני רבו וזה שלא כדברי התוספות דערובין דף ס"ב ע"ב שסבורים שתלמיד חבר אינו יכול להורות אלא דוקא חוץ לג' פרסאות והא דאמרינן התם בפרק הדר דרב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא צ"ל לדעת הרב דרב חסדא תלמיד גמור דרב הונא הוה והכי מוכח בפרק קמא דגיטין דקאמר ליה חסדא שמך וחסדאין מילך והכי מוכח נמי בסוף פ"ב דמציעא דרבו מובהק הוה ומעתה על כרחך הא דאורי בכפרי היינו בנטילת רשות אי נמי אורי באקראי בעלמא וחוץ לג' פרסאות הוה.

מה שהביא הכ"מ בשם הרמ"ך אפילו יהיה כדבריו שאסור להורות אפי' נתרחק

ממנו ג' פרסאות וכו' נראה מלשון זה שדעת הרמ"ך שמותר להורות חוץ לג' פרסאות וזהו שאמרו תלמיד אל יורה אא"כ היה רחוק ממנו ג' פרסאות ויש לתמוה עליו דהא אמרינן בפרק הדר שלא בפניו אסור ואינו חייב מיתה אלמא איסורא איכא וצ"ל שסבור הרמ"ך דבפניו היינו בעיר ושלא בפניו היינו חוץ לעיר תוך ג' פרסאות אבל חוץ לג' פרסאות אפילו איסורא ליכא אבל ליכא למימר דבפניו היינו בפניו ממש וכמו שהוכיחו התוספות בפרק הדר בסוף דף ס"ב עיי"ש ועוד נ"ל להוכיח כן מהא דאיתא בריש פרק אין עומדין דקאמר ליה עלי לשמואל מורה הלכה בפני רבך את אע"פ שההוראה שהורה היתה שלא בפניו ודוק:

וליישב מה שהשמיט הרב להורות עד מ' שנה עיין בברכות ס"פ הרואה ובפרק הדר דף ס"ג ע"א דלתלמיד בפני רבו מיקרי צעיר לימים אלמא שנים לאו דוקא ואינו מספיק ותירוץ הכ"מ והלח"מ אינו כלום עיי"ש:

הלכה ה

ולא יזכיר שמו בפניו. הכ"מ הבין דכל בבא זו מיירי בשם פלאי ועל פי זה הוקשה לו מהכא להל' ממרים חדא דהתם כשאין השם פלאי בעינן תרתי לטיבותא דלא שרינן אלא לאחרים ושלא בפניו והכא משמע דאפי' להם שרי לפניהם וכ"ש לאחרים ע"כ מ"ש דהכא משמע דאפי' להם שרי בפניהם ליתא דכי דייקת מרישא דאסור לקרות לרבו בשמו ואפילו שלא בפניו והוא שיהיה השם פלאי לא תידוק דכשאין השם פלאי שרי אפילו בפניו אלא תידוק הכי דכשאין השם פלאי שלא בפניו הוא דשרי הא בפניו אסיר אלא דאכתי קשיא דהתם משמע דדוקא לאחרים שרי שלא בפניו והכא משמע דאף לרבו שרי שלא בפניו:

עוד הקשה דכשהשם פלאי משמע התם דאפילו שלא בפניו ולאחרים אסיר והכא כתב ולא יזכיר שמו בפניו ואפילו לקרוא לאחרים וכו' משמע דוקא בפניו אבל שלא בפניו לאחרים שרי והניח כל זה בצ"ע. ודרכו של הרב ז"ל אינו מחוור כלל ואדקשיא ליה מהכא להתם תיקשיה ליה מהכא אהכא גופיה דקשיא רישא אסיפא דברישא קאמר דבשם פלאי אף שלא בפניו אסיר ובסיפא קאמר ולא יזכיר שמו בפניו משמע דדוקא בפניו אסיר הא שלא בפניו שפיר דמי. ולכן נ"ל דברישא דוקא מיירי בשם פלאי ובסיפא דקתני ולא יזכיר שמו בפניו היינו בשם שאינו פלאי ומשו"ה בפניו הוא דאסיר אבל שלא בפניו שפיר דמי והוסיף עוד דאפילו לאחרים אסיר ואף בשם שאינו פלאי בפניו דוקא ומ"ש עוד אלא ישנה את שמם של אביו ורבו אפי' לאחר מותם על כרחיך אריש קאי דהיינו בשם פלאי וקמ"ל דאפילו לאחר מותם אסיר אבל א"א לפרשו בשם שאינו

פלאי דהשתא אפילו בחייו שרי שלא בפניו כ"ש לאחר מיתה אלא על כרחך דאשם פלאי קאי. אלא דאף לדרך זה אכתי קשה מאי דקשיא לן מעיקרא בשם שאינו פלאי דהתם משמע דדוקא לאחרים שרי שלא בפניו והכא משמע דאף לרבו שרי שלא בפניו. ונ"ל דלא קשיא מידי דמ"ש הרב ז"ל בהל' ממרים דקורא לאחרים שלא בפניו לאו למימרא דלרבו אסיר אלא לדיוקי דאף לאחרים ליכא שריותא אלא שלא בפניו אבל בפניו אסור וסמך הרב על מה שביאר כאן וזה נכון:

כתב הערוך בערך אביי דאביי נחמני שמו ומשום דהוה שמיה נחמני בשם אבוהי דרביה לא הוה קרי ליה כל שעתא בשם אביו אלא הוה קרי ליה אביי ומכאן סמך לסברת הרב דאף לאחרים ששמם כשם אביו משנה את שמם ורש"י בפ' השולח כתב להיפך דאדרבה רבה קרי ליה נחמני בשם אביו ואולי פליג בדינא אהרמב"ם וכ"כ בס' באר שבע בסוף הוריות עיי"ש [הג"ה: ובזבחים פ' י"ד אמרינן דכיליל היה אביו של אביי וצ"ע].

ויש לדקדק בזה מה נקרא שם פלאי שממה שכתב הרב שכל השומע ידע שהוא פלוני משמע שלא יש שום אחר בעיר שנקרא בשם זה דאל"כ דילמא האחר הוא ולא רבו ולפי זה כי אמרינן היה שם אביו או שם רבו כשם אחרים ישנה את שמם מיירי בשם שאינו פלאי ובפניו אבל מלשון הרב שכתב בהל' ממרים בשם שהוא פלאי שאין הכל דשין בו משמע שאף שמקצת דשין בו פלאי מיקרי כיון שאין הכל דשין בו וזה תימה דא"כ איך כתב בכאן שכל השומע ידע שהוא פלוני וכי תימא משום דאף דאיכא אחרים כשמיה דרביה מסתמא משמיה דרביה קאמר א"כ אף בשם שהכל דשין בו נימא מסתמא על רביה קאמר וצ"ע:

הלכה ז

וחייב אדם להקביל פני רבו ברגל. לא חילק הרב בין היכא דאזיל ואתי ביומיה להיכא דלא אזיל ואתי ביומיה משום דדבר פשוט הוא דאי לא אזיל ואתי ביומיה דלא מיחייב דהא כתיב ושמחת אתה וביתיך אלא דבגמ' הוה משמע ליה מההיא דמשבח אני את העצלנים דאף דאזיל ואתי ביומיה אינו מחוייב להקביל פני רבו כדי שיהיה לו יותר פנאי להרבות בשמחת יום טוב ומשני דההיא מיירי היכא דלא אזיל ואתי ביומיה. אבל מ"ש הכ"מ דדוקא רבי אליעזר ס"ל הכי ליתא דאם כן מאי קשיא לן מרבי אליעזר לרבי יצחק לימא דההיא יחידאה היא ורבנן פליגי עליה אלא משמע ודאי דהלכתא היא ומשו"ה פרכינן מינה ומחוורתא כדשנין ודוק:

הלכה ט

ראה רבו עובר על דברי תורה אומר לו למדתנו רבינו כך וכך. זה הוציאו מהא דקתני פ"ב דברכות מעשה ברבן גמליאל שקרא בלילה הא' שנשא וכן אינך דמייתינן התם קאמרי ליה בלשון הזה:

ומ"ש וכשימות רבו קורע כל בגדיו עד שהוא מגלה את לבו. יש סמך לסברת הרב מהא דאמרינן בפ' כ"מ דף מ"ג קם רב אדא בר אהבה אהדר קרעי' לאחורי' וקרע קריעא אחרינא ופי' רש"י החזיר החלוק לאחורים ומה שלאחור לפניו כדי לקרוע קרע אחר ואם איתא דעל רבו לא בעי לקרוע אלא טפח אמאי אהדר קרעיה לאחוריה אלא משמע דבעי לקרוע עד שיגלה את לבו ותו לא מצי למעבד קריע' אחריתי בכה"ג אא"כ אהדר קרעיה לאחוריה:

פרק ו

הלכה ב

אין עומדין מפניו לא בבית המרחץ וכו'. בגמרא מוקמא לה בבתי גואי אבל בבתי בראי עומדין מפניו. והרב לא הוצרך לבאר זה לפי שסמך אמ"ש בפ"ג מהל' קריאת שמע דחצר המרחץ והוא המקום שבני אדם עומדין בו לבושין מותר לקרות בו ק"ש וכיון שהוא מקום שראוי לקרות בו ק"ש קימה שיש בה הידור קרינן ביה ומחמת פשיטותו לא כתבו הרב ז"ל:

הלכה ה

שלשה שהיו מהלכים בדרך וכו'. דברי הכ"מ דחוקים. ולי נראה שהרב לא פסק כרב יהודה משום דפשטא דמתני' ובריית‍א דלא כותיה ואשנויי לא סמכינן ועוד דאמרינן בפ' ערבי פסחים דף קי"א ע"ב אביי הוה שקיל ואזיל רב פפא מימיניה ורב הונא בריה דרב יהושע משמאליה ואע"פ שהתוס' כתבו דמצדד אצדודי הוו נראה לו דוחק להרב לומר ועוד אמרינן נמי בריש פ' כיצד מעברין נסתלק אהרן וישב לשמאל משה וכו' אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן. ועוד נ"ל שהתרצן לפום שיטתיה דמקשן השיב אבל לקושטא דמילתא מאי דקאמר רב יהודה המהלך לימין רבו הרי זה בור למעוטי שלא ילך לימינו של רבו אלא לשמאלו כשאינם אלא שנים הוא ורבו ובהכי לא צריכינן לאוקמתא דמצדד אצדודי והכי מוכח בפ' גיד הנשה דף צ"א גבי ההיא דאיתא התם שהמלאך נדמה לו ליעקב כתלמיד חכם ומשו"ה טפלו לימינו דאמר מר המהלך לימין רבו הרי זה בור משמע להדיא כדכתיבנא ודוק:

הלכה ז

בזמן שהרבים צריכים להם מקפצין על ראשי העם. בשלהי מצות חליצה מי שצריך לו עם קודש יפסע על ראשי עם קודש מי שאין צריך לו עם קודש איך יפסע על ראשי עם קודש:

הלכה יב

אין מתירין אותו עד שירצה. זה העיקר כמ"ש הכ"מ דשירצה גרסינן לשון פיוס ותדע דהא לקמן כתב ואין מתירים לו עד שירצה את החכם והתם על כרחך לשון פיוס קאמר מדלא קאמר עד שירצה החכם וה"נ דכותה:

הלכה יד

המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים וכו'. מה שיש לדקדק בזה כתבתי בפריי פרי חדש בהל' יו"ט עיי"ש:

ומ"ש המכשיל את העיור. כתב הר"א בהשגות כגון המכה את בנו הגדול פי' לפירושו דמדברי הרב משמע דהיכא דקעבר אלפני עיור כגון מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח דקעבר אלפני עיור כדאיתא פ"ק דע"ז דמנדים אותו ועל זה השיג הראב"ד דהא ודאי ליתא דא"כ אכלהו לאוין נמי מנדין אלא ודאי דדוקא מכה בנו הגדול ודכותיה כגון דאיכא היתר בדבר דומיא דמכה בנו גדול ואף על פי כן איכא למיחש לתקלה כה"ג דוקא מנדין ויפה השיג ודלא כהכ"מ ודוק:

פרק ז

הלכה א

חכם זקן בחכמה וכו'. מ"ש הכ"מ דפסק כריש לקיש משום דאיהו מאריה דגמרא טפי מרב אויא ליתא דהא רב אויא לאו מיליה קאמר לה אלא באושא התקינו ואדרבה יש לתמוה על ר"ל היכי פליג אתקנת אושא ושמא לא שמיע ליה אבל על הרב יש לתמוה איך פסק כר"ל ולא כתקנת אושא ואולי סמך אירושלמי דקתני סתם נמנו באושא שלא לנדות זקן ואפשר דר"ל פליג ארב אויא וס"ל דלא תקון הכי בתקנת אושא ומשו"ה פסק כר"ל:

ומ"ש וכן כל תלמיד חכם שנתחייב נדוי וכו' וחסידי החכמים וכו'. וקשה על מר זוטרא חסידא אמאי שבקיה לחסידותיה והוה משמית לצורבא מרבנן וי"ל דמ"ש הרב דחסידי החכמים לא היו מנדין ת"ח היינו שהיו נשמטים מלנדות והיו מניחים לבי"ד יותר גדול מהם לנדות אבל מר זוטרא חסידא לא הוה מצי למשמט נפשיה ובעל כרחו

הוה צריך לנדות ומשום צער הוה (משמיט) [משמית] נפשיה ורב פפא דקאמר תיתי לי דלא שמתי צורבא מרבנן מעולם אלא כי קא מחוייב צורבא דרבנן שמתא היכי עביד כי הא דבמערבא מימנו אנגידא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא הכי פירושה דרב פפא הוה משמיט נפשיה ושביק לבי דינא אחרינא לשמותיה להוא צורבא מרבנן וכן במערבא מימנו אנגידא ולא מימנו אשמתא שהיו נשמטין מלנדות לפי שהיה שם בי"ד אחר שהיו מנדין אבל בי"ד היותר גדול שבעיר אינם יכולים להשמט עצמם מלנדות למי שהוא חייב נדוי אף שהוא ת"ח גדול ומהך טעמא נדוהו לר' אליעזר הגדול ודוק:

הלכה יא

ת"ח שנידה לעצמו וכו'. אצלי דברי הרשב"א עיקר דכשנידה עצמו על דבר שחייב נדוי לאו כל כמיניה להתיר לעצמו. ומה שהקשו עליו דא"כ היכי מקשי תלמודא, פשיטא לי לק"מ משום דמשמע ליה בפשיטות דבנידה עצמו לדבר עבירה לא קמיירי דא"כ היכי מיפר לעצמו אלא על כרחך מיירי כההיא דמר זוטרא וההיא פשיטא ומאי דקאמר הש"ס היכי דמי כי הא דמר זוטרא הוא לפרושי לן במאי עסקינן דקשיא לן פשיטא ואדרבה לשיטת החולקים עליו קשה לי דאמאי קאמר הש"ס היכי דמי כי הא דמר זוטרא היה לו לומר עדיפא מינה כגון שנידה עצמו לדבר עבירה וי"ל דאי לדבר עבירה לא הו"ל למימר מנדה לעצמו אלא אם נידה לעצמו מיפר לעצמו ומשו"ה מוקי לה בההיא דמר זוטרא. ותו קשה לי לדעת הרב דמאי קשיא לן פשיטא לישני דאף לדבר עבירה ולאפוקי מדעת הרשב"א ז"ל וי"ל דהא נמי פשיטא אי נמי מלישנא דמנדה לעצמו דלא משמע ליה דמיירי לדבר עבירה וכדכתיבנא משום הכי קשיא לן פשיטא ודוק:

ומ"ש ואפילו נידה עצמו על דעת פלוני הרי זה מיפר לעצמו. והראב"ד חלוק עליו דא"כ יהודה למה לא התיר לעצמו ועכ"פ הוקשה לו יעקב למה לא התירו והכ"מ תירץ דמודה רבינו בשנידה עצמו לעשות דבר פלוני לפלוני כי ההיא דיהודה דאין מתירין לו אלא מדעת אותו פלוני ולקושיא למה לא התירו יעקב תירץ שמאחר שקיים מה שנדר שהעלה עמו את בנימין והציגו לפני יעקב היה סבור שלא היה צריך התרה ע"כ. ודברי תימה הם לומר דבנידה עצמו על דעת פלוני שיכול להפר לעצמו וכשנידה עצמו לעשות דבר פלוני לפלוני אף שעשאו אין מתירין לו אלא מדעת אותו פלוני ולמה אנו צריכין עוד לדעתו של אותו פלוני כיון שקיים מה שנדר לו ומשמע ודאי דכ"ש בכהאי גוונא דמצי להפר לעצמו ועוד אני מתפלא עליו שעושה את יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה טועה בדין ומציל את יהודה מטעות. ולדידי איפכא מסתברא שיהודה טעה בדין והיה סבור שכיון שקיים את נדרו במה שהעלה עמו את בנימין ואפי' תימא שלא העלהו עמו כיון שנתברר

לו שלא היה עוד בנימין בסכנה קיים את נדרו מיקרי דבנדרים אזלינן בתר הכוונה וכיון דכן היה סבור בדעתו שלא היה צריך עוד התרה ומשו"ה לא התיר לעצמו ויעקב חשב שיהודה התיר לעצמו ומשו"ה לא התירו וזה נכון אך לא מסתבר למימר דיהודה לא התיר לעצמו לפי שחשב שיעקב אביו התירו דלא הו"ל למסמך על דא ולפחות הו"ל להתיר עצמו מספק או לשאול לאביו אם התירו אלא נראין הדברים שיהודה טעה בדין שחשב שלא היה צריך התרה וכדכתיבנא: